

MULTIUTSATTA BARN

OM BARN SOM UTSATTS FÖR FLERA TYPER AV BARNMISSHANDEL

Carolina Jernbro och Åsa Landberg

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Stiftelsen Allmänna Barnhuset © mars 2020

Box 241 49, 104 519 Stockholm

Besöksadress: Linnégatan 89C

Org.nr: 802000-1072

Tel: +46 8 679 60 78

info@allmannabarnhuset.se

www.allmannabarnhuset.se

ISBN: 978-91-86759-43-8

Utgivningsdatum: Mars 2020

Ansvarig utgivare: Cecilia Sjölander

Författare: Carolina Jernbro och Åsa Landberg

Illustration & layout: Johan Andréasson, Hectornado AB

Publikationen kan laddas ner på: www.allmannabarnhuset.se

FÖRORD

De allra flesta vuxna och de allra flesta barn i Sverige tar kraftigt avstånd från alla former av barnmisshandel. Ändå utsätts många barn. Även om vi över tid lyckats förebygga mycket av den fysiska barnmisshandeln är det en lång väg kvar innan alla barn i landet är skyddade från våld. Den allvarliga och upprepade barnmisshandeln har inte minskat på samma sätt som den lindrigare.

Det är också tydligt att barn inte alltid får tillgång till det skydd och den rehabilitering de har rätt till när de utsätts för barnmisshandel. Ett av barnen som svarat på enkäten som den här rapporten bygger på skriver: *Min pappa har utsatt min bror, mamma och jag för psykisk och ibland fysisk misshandel och nu börjar min bror efterlikna min pappa. Jag sökte hjälp för jag ville inte bo hos min pappa, men BUP tyckte istället att jag och pappa skulle umgås, sen vågade jag inte prata med BUP igen.*

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har på uppdrag av regeringen låtit forskarna Carolina Jernbro och Staffan Janson genomföra en kartläggning av barnmisshandel i Sverige. Rapporten *Våld mot barn 2016 - En nationell kartläggning* finns att ladda ned från Stiftelsen Allmänna Barnhusets hemsida. I den här rapporten fördjupas resultaten i kartläggningen. Nya beräkningar om de multiutsatta barnen ger underlag för att förebygga våld och för att på sikt uppnå målet i Agenda 2030 att eliminera allt våld mot barn.

Det är viktigt att försöka ta reda på hur vanligt våld mot barn är. Det ger förutsättningar för att förebygga, skydda och stötta. Officiell statistik om antalet polisanmälningar eller anmälningar till socialtjänsten ger viss information – men ingen bild av hur många barn som verkligen är utsatta. Våld mot barn kommer relativt sällan till myndigheternas kännedom. När toleransen för våld minskar ökar anmälningarna till socialtjänst och polis, vilket vi sett de sista decennierna i Sverige.

Den väg som Stiftelsen Allmänna Barnhuset har valt är att låta barn och unga själva svara på frågor anonymt. Det ger våldsutsatta barn, även de som inte kommit i kontakt med myndigheter, en möjlighet att komma till tals. Svaren ger en mer rättvisande bild av läget än vad antalet anmälningar gör. Man kan därmed börja ana vidden av det våld som barn utsätts för.

Oavsett om barn utsätts för fysiskt våld, psykiskt våld, sexuella övergrepp eller försummelse så sätter det djupa spår, men de barn som drabbas hårdast är de barn som utsätts för flera olika typer av våld. Det är de barnen den här rapporten handlar om, och jag hoppas att den kan utgöra ett stöd såväl för beslutsfattare som för vuxna som möter barn i sitt arbete.

Cecilia Sjölander
Generalsekreterare
Stiftelsen Allmänna Barnhuset

INNEHÅLL

FÖRORD	3
INLEDNING	6
Barnkonventionen och våld	6
Vad menar vi med barnmisshandel?	7
Multiutsatta barn	8
BARNMISSHANDEL	8
Fysisk barnmisshandel	8
Psykisk barnmisshandel	9
Uppleva våld mot en förälder	9
Försummelse	9
Sexuella övergrepp	9
MULTIUTSATTHET	10
KONSEKVENSER AV MULTIUTSATTHET	13
Ohälsa	13
Bruk av tobak, alkohol och narkotika	15
Skolprestation	16
Mobbning	17
Attityder till våld	18
AVSLÖJANDE OCH STÖD	19
FAKTORER KOPPLADE TILL MULTIUTSATTHET	22
Kön	22
Ekonomi	22
Födelseland	22

Placering utanför hemmet	23
Elever som bor med en förälder och elever vars föräldrar tvistar om boende och umgänge	23
Funktionsnedsättning och kronisk sjukdom	23
Föräldrar med missbruk, psykisk sjukdom eller kriminalitet	24
Elever som inte får bestämma över sitt eget liv	27
De främsta riskfaktorerna	27
SLUTORD	28
Privatpersoner behöver stöd att agera	28
Professionella behöver fråga om våldsutsatthet	29
Rehabiliteringen behöver fungera bättre	29
Föräldrar med riskbeteenden behöver uppmärksammas	31
Förebyggande arbete sker på många nivåer	32
Allas ansvar	34
RÅD TILL VUXNA SOM MÖTER BARN	35
Informera!	35
Fråga!	35
Lyssna, stötta och slå larm!	36
BILAGA METOD	37
Urval, svarsfrekvens och bortfall	37
Genomförande	38
Statistisk bearbetning	39
Tillförlitlighet	40
Etiska överväganden	42

INLEDNING

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har på uppdrag av regeringen låtit forskarna Carolina Jernbro och Staffan Janson genomföra en kartläggning av våld mot barn i Sverige. Studien är en nationellt representativ elevenkätundersökning genomförd i årskurs 9 i grundskolan och årskurs 2 på gymnasiet under senhösten 2016. Sammanlagt 4 741 elever har svarat på frågor om utsatthet för olika former av våld under hela uppväxten. Mer information om studiens genomförande finns presenterad i rapporten Våld mot barn 2016 samt i bilaga.¹

Kartläggningen visar att de flesta barn som växer upp i Sverige inte utsätts för något våld från vuxna under uppväxten. Majoriteten av det våld som eleverna utsätts för är mindre allvarligt våld vid enstaka tillfällen. Men näst intill nio procent hade varit utsatta för tre eller flera olika former av våld. Samma elever hade även ofta utsatts för grövre och upprepad misshandel.

Våld mot barn är ett gigantiskt folkhälsoproblem som innebär stora konsekvenser för såväl enskilda barn och deras anhöriga som för samhället i stort. Barn som utsätts för våld löper ökad risk för en lång rad av beteendemässiga, fysiska och psykiska hälsoproblem, både omedelbart efter händelsen och under uppväxten och vuxenlivet. Barn som utsätts för våld löper också en ökad risk att i sin tur utsätta andra.

Våld går att förebygga och konsekvenserna av våld kan stoppas eller mildras med hjälp av stöd och behandling till de drabbade, men det kräver att de barn som utsätts identifieras och får tillgång till vård. Kartläggningen visar dock att endast en liten del av barnmisshandeln kommer till myndigheternas kännedom och att få barn i praktiken får tillgång till stöd och rehabilitering.

Syftet med den här rapporten är att presentera fördjupad kunskap om den mest utsatta gruppen barn, de som är utsatta för tre eller fler former av barnmisshandel. Resultaten baseras på data från den nationella kartläggningen, vilket innebär att de bygger helt och hållet på vad eleverna själva svarat. Citaten i texten kommer från fritextsvar på öppna frågor från elever som rapporterar att de är multiutsatta.

Barnkonventionen och våld

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) gäller för alla barn i Sverige. Några av artiklarna är särskilt aktuella för barn som utsätts för våld:

- **Artikel 1. Ett barn är varje människa under 18 år.**
- **Artikel 2. Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.**
- **Artikel 3. Barnets bästa ska alltid komma i första rummet.**

1. Jernbro, C. & Janson, S. (2017). Våld mot barn 2016. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

- **Artikel 12. Barnet har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det.**
- **Artikel 19. Barnet har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld och mot vanvård eller utnyttjande av föräldrar och andra vårdnadshavare.**
- **Artikel 34. Barnet har rätt att skyddas mot alla former av sexuella övergrepp och mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.**
- **Artikel 39. Barnet som blivit offer för vanvård, utnyttjande, försummelse, tortyr, väpnade konflikter eller annan omänsklig behandling har rätt till rehabilitering och social återanpassning.**

Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) är hälsa ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, och inte enbart frånvaro av sjukdom och andra åkommor.² Rätten till hälsa handlar därmed inte enbart om att barn ska få lämplig vård i rätt tid. Barn har även rätt att växa upp, utvecklas och leva under förhållanden som främjar deras hälsa på bästa sätt. Rätten till hälsa är central för att barnet ska kunna ta del av alla rättigheter i konventionen. Rätten till hälsa är också beroende av att många andra rättigheter i konventionen förverkligas, till exempel rätten att skyddas mot våld.³

Vad menar vi med barnmisshandel?

FN:s barnrättskommitté gör en vid tolkning av begreppet våld mot barn. Den innefattar alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försummelse, misshandel eller utnyttjande, oavsett ålder på förövare. Kommittén understryker att barn kan uppleva våld från vuxna, men att våld också kan förekomma bland barn. Dessutom skadar vissa barn sig själva. Kommittén är medveten om att olika former av våld mot barn ofta förekommer samtidigt. Den betonar att både pojkar och flickor riskerar att utsättas för alla former av våld, men att utsattheten för våldet delvis är olika och också upplevs olika beroende på kön.⁴

Barnmisshandel är när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp eller kränkningar – men också när den vuxna försummar att tillgodose barnets grundläggande behov.⁵

I den här rapporten fokuserar vi på alla dessa former av barnmisshandel.

2. FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar nr 15: Barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa, 2013, punkt 4.

3. FN:s barnrättskommitté. Allmän kommentar nr 15: Barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa, 2013, punkt 2, 4 och 7.

4. Barnombudsmannen (2014). Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 8 (2006). Barnets rätt till skydd mot kroppslig bestraffning och andra grymma eller förnedrande former av bestraffning.

5. Socialdepartementet. (2001). Barnmisshandel. Att förebygga och åtgärda. (SOU 2001:72) Stockholm: Socialdepartementet.

Multiutsatta barn

Tidigare forskning visar att barn som är våldsutsatta är ofta utsatta för flera former av våld: fysiskt, psykiskt, sexuellt, försummelse eller att ha upplevt våld mellan vuxna i familjen.⁶ Vid den senaste nationella kartläggningen om våld som genomfördes 2016 undersöktes därför samtliga former av våld/barnmisshandel för att få en helhetsbild av vad ungdomar i Sverige har varit utsatta för under sin uppväxt.

Flera amerikanska studier om multiutsatthet (polyviktisering) visar tillsammans att (a) en betydande andel barn som rapporterar att de utsatts för barnmisshandel är multi-utsatta; det vill säga utsatta för många olika typer av våld, (b) multiutsatthet är starkare kopplat till traumasymtom än att uppleva upprepat våld av en enda typ, till och med upprepade allvarliga former av våld, och (c) multiutsatthet förklarar de flesta av de psykiska konsekvenserna när enskilda former av våld studeras.⁷

Den amerikanska ACE-studien (Adverse Childhood Experiences) har undersökt sambandet mellan olika former av utsatthet i barndomen och hälsa, social situation och ekonomi senare i livet. ACE-studien har visat att personer som hade upplevt fyra eller fler former av utsatthet hade fyra till 12 gånger ökad risk för alkohol- och drogmissbruk, depression och självmordsförsök samt en två till fyrfaldig ökning av rökning och dålig självskattad hälsa, jämfört med dem som inte hade upplevt någon form av utsatthet.⁸

Barnmisshandel

Ungefär 44 procent av eleverna i kartläggningen hade varit med om att en vuxen utsatt dem för någon form av misshandel under uppväxten.

Fysisk barnmisshandel

Fysisk barnmisshandel kan vara att bli dragen i håret eller örat eller att bli slagen. Till allvarliga former av barnmisshandel räknar vi att bli sparkad, bränd eller skållad, klämd över strupen eller halsen, slagen med tillhygge, hotad eller skadad av kniv eller skjutvapen.

Nästan var fjärde elev hade varit utsatt för fysisk barnmisshandel. Majoriteten hade varit utsatta för milda former vid enstaka tillfällen. Ungefär elva procent hade blivit utsatta för allvarliga former av fysisk barnmisshandel och fem procent hade utsatts för upprepat våld under uppväxten. Totalt 14 procent hade utsatts av sina föräldrar.

6. Aho, N., Gren-Landell, M., & Svedin, C. G. (2016). The prevalence of potentially victimizing events, poly-victimization, and its association to sociodemographic factors: a Swedish youth survey. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(4), 620-651.

7. Turner, H. A., Shattuck, A., Finkelhor, D., & Hamby, S. (2017). Effects of poly-victimization on adolescent social support, self-concept, and psychological distress. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(5), 755-780.

8. Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., ... & Marks, J. S. (2019). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American journal of preventive medicine*, 56(6), 774-786.

Psykisk barnmisshandel

Till psykisk barnmisshandel räknas att bli förolämpad många gånger, att många gånger bli behandlad som om man inte finns, att bli inlåst, att bli utelåst från hemmet eller att utsättas för hot om fysiskt våld.

Det var 16 procent av eleverna som hade utsatts för psykisk barnmisshandel. Elva procent hade utsatts av en förälder. Det handlade främst om att bli förolämpad upprepade gånger och att det förekommit hot om våld.

Uppleva våld mot en förälder

En form av psykisk barnmisshandel är när barn bevittnar eller upplever våld mot föräldrar. Vi har valt att separat redovisa hur vanlig just den formen av våld är, och har då frågat om både fysiskt och psykiskt våld. Fysiskt våld kan exempelvis vara en örfil, att dra i håret, kasta saker på, att slå eller sparka. Psykiskt våld kan vara att kränka med ord, förtrycka, dominera eller hota med fysiskt våld.

Det var 14 procent av eleverna som upplevt att en förälder utövat fysiskt och/eller psykiskt våld mot den andra föräldern. Åtta procent hade upplevt att en förälder använder fysiskt våld mot den andra föräldern och tre procent hade upplevt upprepat fysiskt våld. Det var vanligare att elever hade upplevt pappas våld mot mamma än mammas våld mot pappa. Pappor stod för majoriteten av det fysiska och systematiska våldet.

Försummelse

Fysisk försummelse kan vara att inte få tillräckligt med mat, att vara tvungen att gå med smutsiga kläder eller att föräldrarna är alltför påverkade av alkohol eller droger för att ta hand om barnet. Känslomässig (emotionell) försummelse kan leda till att barnet inte känner sig älskat, eller att ingen i familjen upplevs vara en källa för styrka och stöd.

Sex procent av eleverna hade blivit försummade. Majoriteten av försummelsen var känslomässig (totalt 5 %). En procent hade utsatts för fysisk försummelse.

Sexuella övergrepp

Sexuella övergrepp kan vara att någon exempelvis kysst, tagit på kroppen eller haft sex med ett barn mot hens vilja. Det kan också vara att någon tagit eller spritt avklädda bilder på barnet eller tvingat hen att se på när någon annan visat upp sin kropp.

Totalt 26 procent av eleverna (40 % av flickorna och 10 % av pojkarna) hade varit utsatta för sexuella övergrepp. Nästan nio procent (14 % av flickorna och 2 % av pojkarna) hade varit utsatta av en vuxen person, oftast någon okänd. De vanligaste sexuella övergreppen var att den vuxna personen tagit på eller kysst barnet mot hens vilja eller tvingat barnet att utföra sexuella tjänster på internet.

Multiutsatthet

De olika formerna av misshandel överlappar varandra i stor utsträckning (se figur 1). Av de våldsutsatta hade 45 procent varit utsatta för mer än en form av misshandel. Mer än var femte elev som varit våldsutsatt hade varit utsatt för tre eller fler former av barnmisshandel.

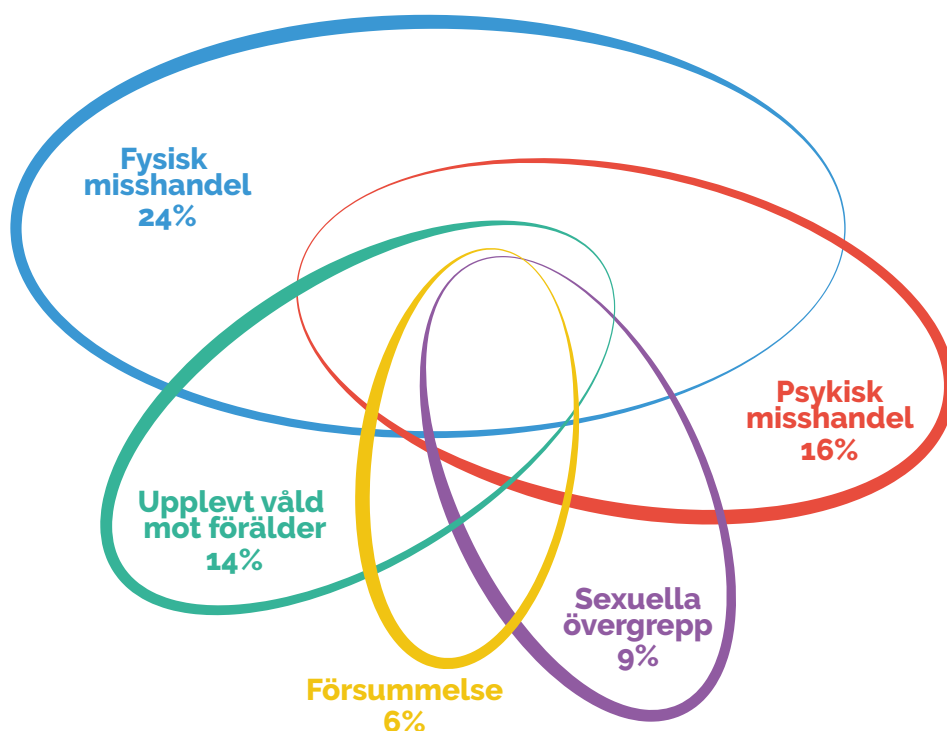

I den här rapporten kallar vi de elever som utsatts för tre eller fler former av barnmisshandel för multiutsatta.

Multiutsatta barn kan ha utsatts för många olika former av våld av en och samma person. Ett exempel är ett barn som växt upp med en pappa som slagit alla i familjen och som dessutom utsatt dem för psykisk misshandel. Barnet känner att ingen i familjen varit ett känslomässigt stöd. Det innebär att barnet utsatts för fysisk barnmisshandel, psykisk barnmisshandel, emotionell försummelse samt har upplevt våld mot förälder.

Barn kan också vara multiutsatta utan att någonsin ha utsatts i familjen, till exempel när en tonåring utsätts för en våldtäkt, misshandlas och sedan hotas med allvarliga konsekvenser om övergreppet anmäls till polis.

Barn kan även vara multiutsatta och ha utsatts för våld av vuxna såväl inom som utom familjen, som ett barn som blivit slagen, hotad och inlåst av sina föräldrar och dessutom utsatts för sexuella övergrepp av en vuxen utanför familjen. Det innebär att barnet utsatts för fysisk misshandel, psykisk misshandel och sexuella övergrepp.

FIGUR 1. Förekomst och överlappningar av olika former av barnmisshandel.

Av de elever som har besvarat samtliga frågor om barnmisshandel hade 21 procent enbart varit utsatta för en form av våld.⁹ Näst intill 17 procent hade varit utsatta för två eller fler former av våld.

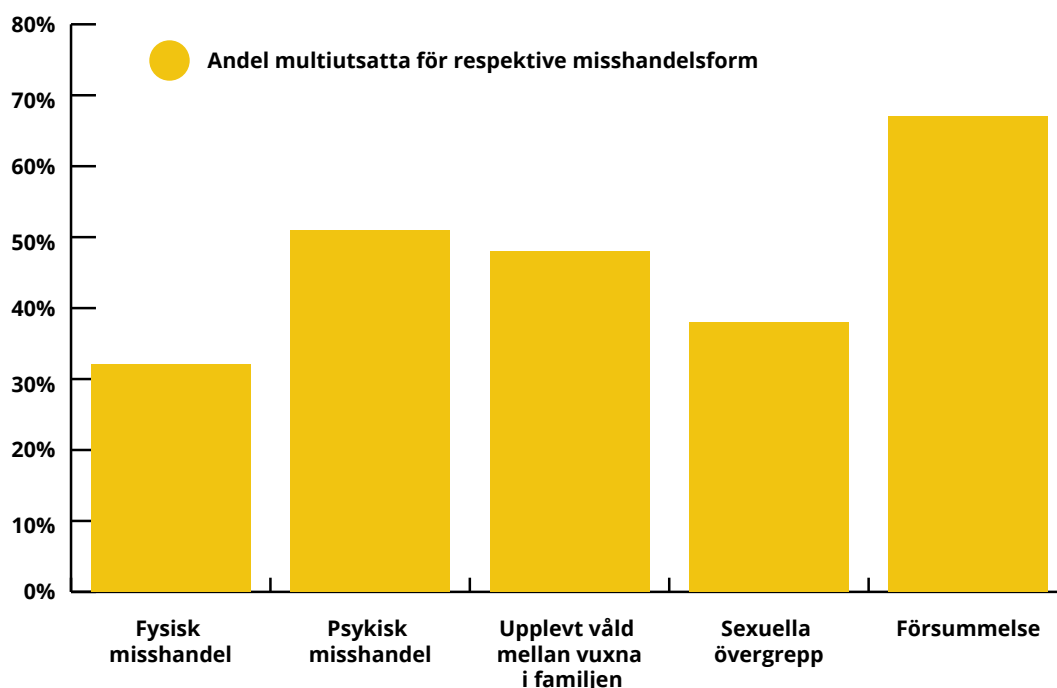
Totalt 8,4 procent av eleverna hade utsatts för tre eller fler former av misshandel och betecknas som multiutsatta (se tabell 1).

TABELL 1. Andel och antal elever som rapporterade antal former av våldsutsatthet.

Våldsutsatthet	Andel (%)	Antal
1 form	21,0	779
2 former	8,3	309
3 former	5,5	202
4 former	2,2	81
5 former	0,7	29

9. Det är 21,9 % som inte besvarat samtliga frågor om våldsutsatthet vilket bidrar till ett stort bortfall när det gäller multiutsatthet.

Andelen multiutsatta barn varierade mellan olika misshandelsformer (se figur 2). Bland de elever som varit utsatta för fysisk misshandel var 32 procent multiutsatta. Bland dem som upplevt våld mellan vuxna (fysiskt och/eller psykiskt enstaka eller flera gånger) var 48 procent multiutsatta. Bland de elever som utsatts för sexuella övergrepp av en vuxen var 38 procent multiutsatta. Bland dem som utsatts för psykisk misshandel var 51 procent multiutsatta. Bland försummade barn var 67 procent multiutsatta. Att så många försummade barn var multiutsatta kan delvis förklaras med att när ett barn utsatts för flera olika former av våld i hemmet kan en direkt följd av det vara att inte känna sig älskad och stöttad av sina föräldrar.

FIGUR 2. Andel multiutsatta barn inom varje misshandelsform.

Det var betydligt vanligare att de försummade eleverna utsatts för fyra till fem misshandelsformer och för allvarigare former av misshandel än bland dem som inte försumats. Av de försummade eleverna hade 30 procent utsatts för fyra former av våld och 14 procent har utsatts för alla fem formerna.

Barn som är utsatta för allvarligt våld är ofta multiutsatta. Bland de elever som utsatts för upprepat fysiskt våld var 71 procent även utsatta för minst två andra former av våld. Bland dem som upplevt upprepat fysiskt våld mellan vuxna i familjen var 78 procent multiutsatta. Bland de elever som utsatts för systematiskt och allvarligt psykiskt våld (blivit inlåst i källare eller liknande, utelåsta från hemmet eller hotade att bli slagna många gånger) var 77 procent multiutsatta.

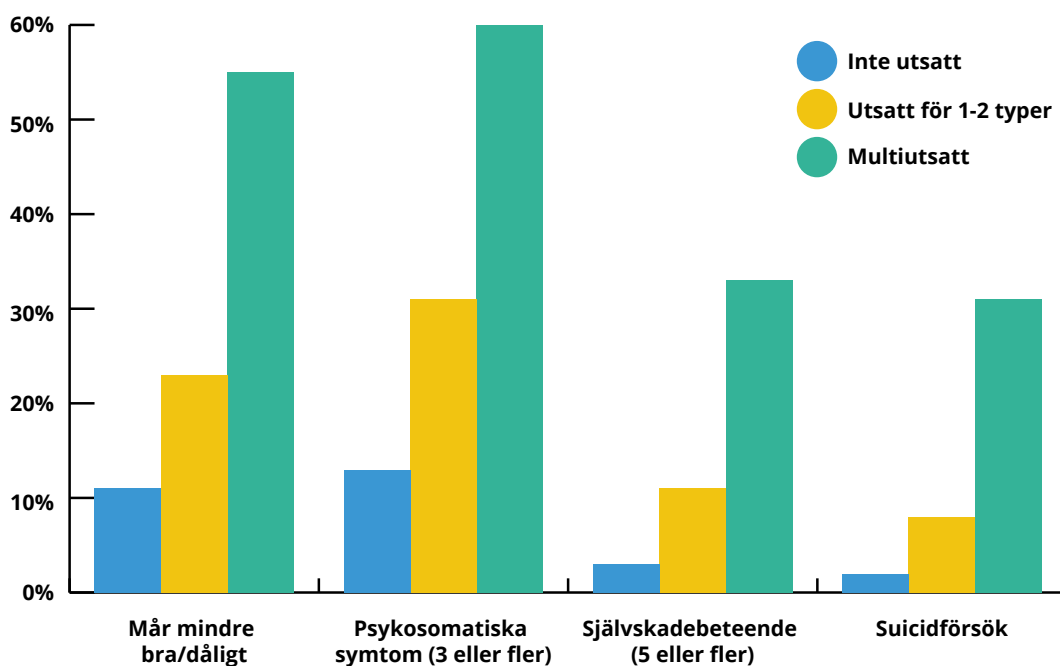
Konsekvenser av multiutsatthet

Ohälsa

Alla former av barnmisshandel innebär en risk för ohälsa. Oavsett vilken form av misshandel eleverna varit utsatta för så uppgav de oftare att de mår mindre bra eller dåligt, de hade oftare psykosomatiska symtom och det var vanligare att de skadat sig själva eller att de försökt ta sitt liv.

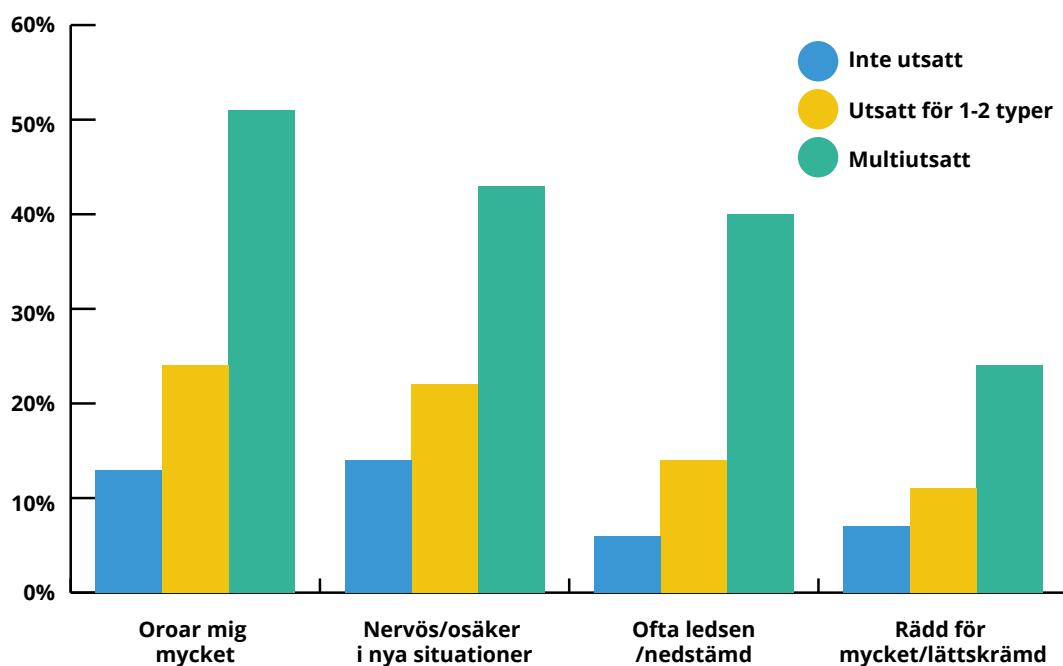
Ju mer utsatt en person är, desto större är risken för ohälsa (ett så kallat dos-respons-samband). En majoritet av elever som var multiutsatta uppgav att de mår mindre bra eller dåligt och/eller hade tre eller fler psykosomatiska symtom som huvudvärk, magont, yrsel, koncentrationssvårigheter (se figur 3). Var tredje multiutsatt elev hade skadat sig själv vid minst fem tillfällen och nästintill var tredje multiutsatt elev hade försökt att ta sitt liv.

FIGUR 3. Andel elever som rapporterat ohälsa och självskadebeteende och suicidförsök bland elever som inte varit utsatta för barnmisshandel, de som varit utsatta för 1-2 typer och de som var multiutsatta.

"Jag tycker att ingen borde vara med om misshandel överhuvudtaget. Jag själv var med om det under åren och det förstör ens självtroende psykiskt och fysiskt. Än idag blir jag rädd om jag skulle göra samma fel och gifta mig med en människa som misshandlar mig och mina barn."

När vi vänder på frågeställningen gällande suicidförsök visar det sig att 81 procent av de elever som försökt att ta sitt liv någon gång hade varit utsatta för någon form av misshandel under sin uppväxt och mer än hälften av de som misshandlats var multiutsatta. Samma mönster ses för elever som övervägt att ta sitt liv vid fem eller fler tillfällen där 82 procent utsatts för någon form av misshandel under uppväxten och där mer än hälften av de som misshandlats (55 %) var multiutsatta.

FIGUR 4. Andel som rapporterat oro, nervositet, nedstämdhet och rädsla bland elever som inte varit utsatta för barnmisshandel, de som varit utsatta för 1-2 typer och de som var multiutsatta.

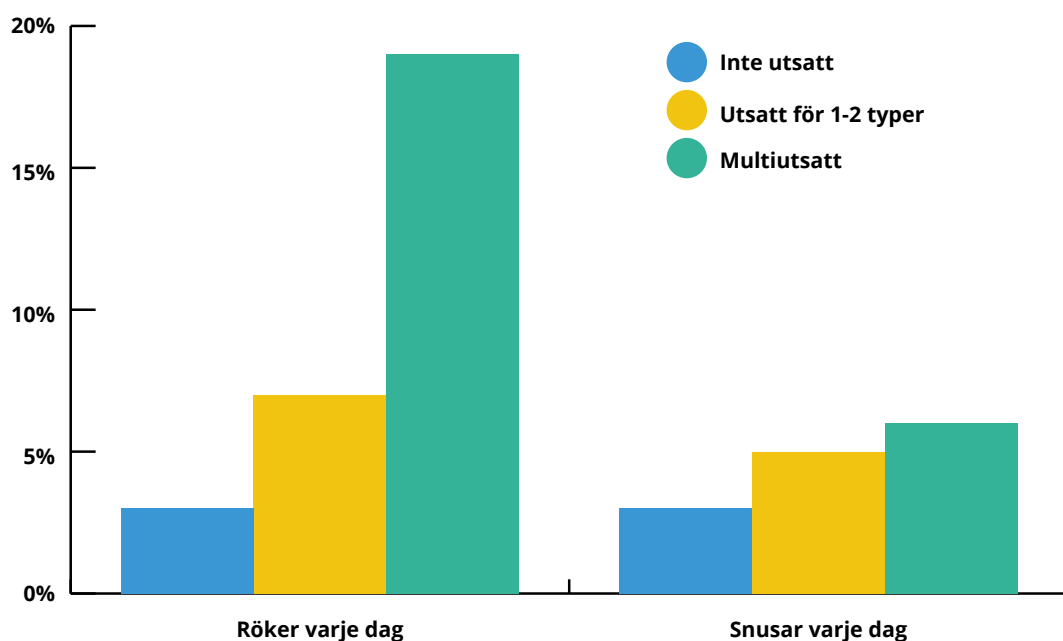
Eleverna fick frågor om oro, nervositet, nedstämdhet och rädsla under de senaste sex månaderna. För de elever som svarat "det stämmer helt" på ovanstående frågor finns ett tydligt dos-responsmönster (se figur 4). Drygt hälften av de multiutsatta eleverna oroade sig mycket, vilket är fyra gånger fler än bland dem som inte varit utsatta för barnmisshandel. Drygt 40 procent var nervösa och osäkra i nya situationer, jämfört med 14 procent bland icke-utsatta. Bland de multiutsatta var 40 procent ofta ledsna eller nedstämda, till skillnad från sex procent bland dem som inte varit utsatta för barnmisshandel. En fjärdedel av de multiutsatta kände sig rädda för mycket och lättskrämda, till skillnad från sju procent bland de elever som inte varit utsatta under uppväxten.

"Jag tycker att det [barnmisshandel] är dåligt och att det kan förstöra en människa totalt. För mig har jag fått svår ångest av det och kan inte lita på folk. Har också fått aggressionsproblem."

Bruk av tobak, alkohol och narkotika

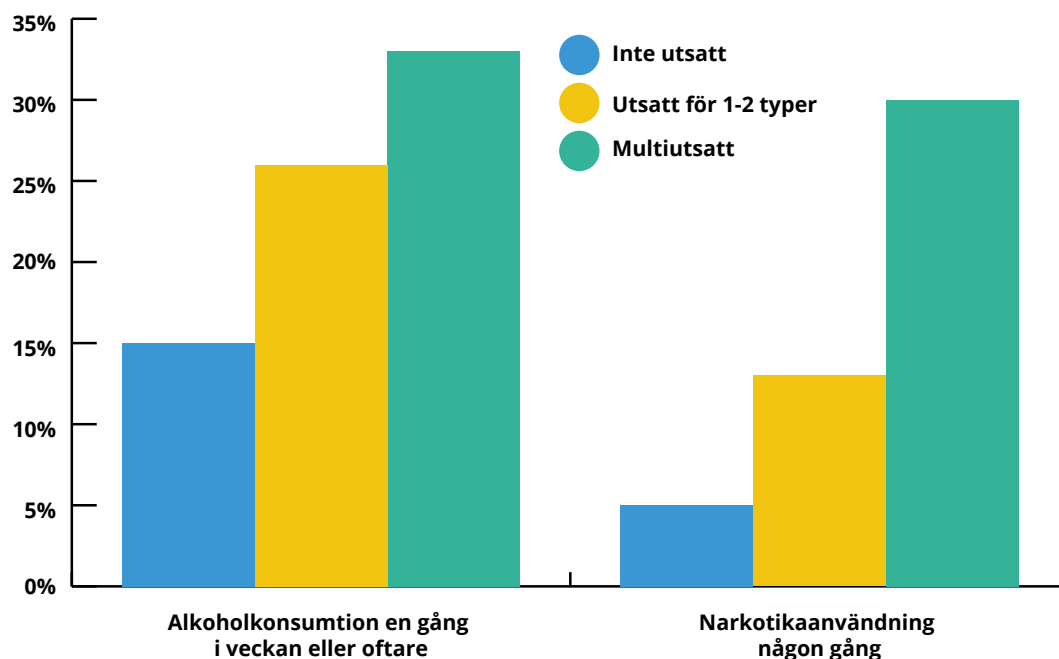
Det finns ett tydligt samband mellan barnmisshandel och rökning samt riskbruk av alkohol och narkotikaanvändning.

De elever som utsatts för barnmisshandel, framförallt multiutsatthet, brukade tobak, alkohol och narkotika i betydligt större utsträckning än dem som inte utsatts. Det var mer än sex gånger så vanligt med daglig rökning bland multiutsatta elever än bland dem som inte varit utsatta. Även daglig snusning var vanligare även om skillnaderna inte var så stora (figur 5).

FIGUR 5. Andel som rapporterat daglig rökning och snusning bland elever som inte varit utsatta för barnmisshandel, de som varit utsatta för 1-2 typer och de som var multiutsatta.

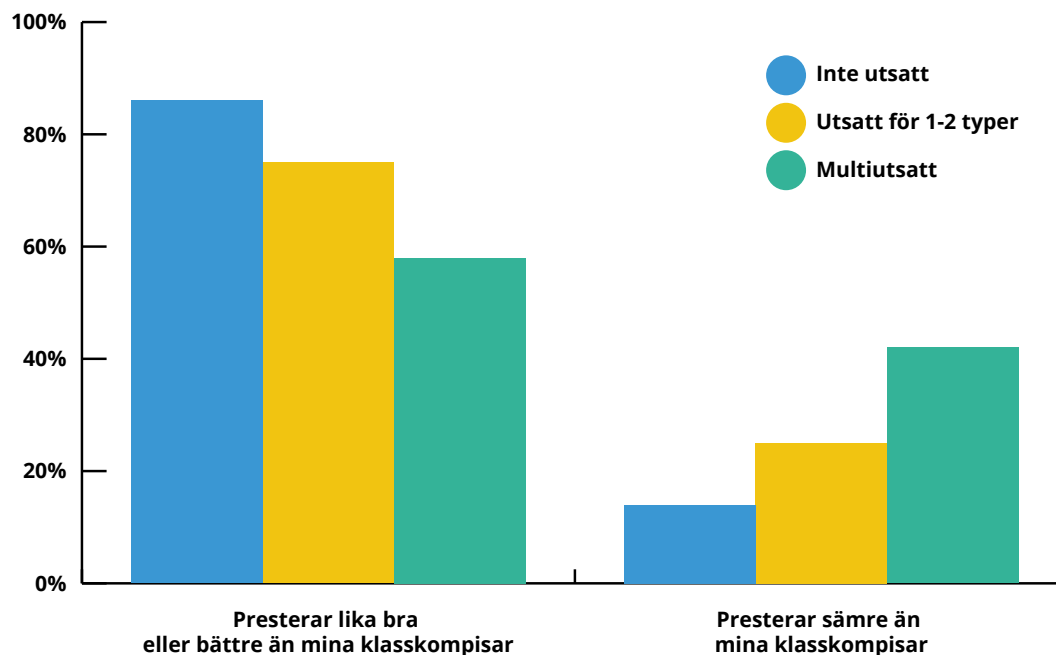
Det var dessutom mer än dubbelt så vanligt att multiutsatta elever konsumerade alkohol minst en gång i veckan än bland dem som inte alls varit utsatta. Nästan en tredjedel av de multiutsatta eleverna hade provat narkotika vid något tillfälle, till skillnad från fem procent bland dem som inte alls varit utsatta under uppväxten (figur 6).

FIGUR 6. Andel som rapporterat alkoholkonsumtion (minst en gång i veckan) och narkotikaanvändning (någon gång) bland elever som inte varit utsatta för barnmisshandel, de som varit utsatta för 1-2 typer och de som var multiutsatta.

Skolprestation

Det var en betydligt högre andel av de multiutsatta eleverna som uppgav att de presterar sämre än sina klasskompisar (se figur 7). Av de elever som inte varit utsatta rapporterade majoriteten (86 %) att de presterar lika bra eller bättre än sina klasskompisar.

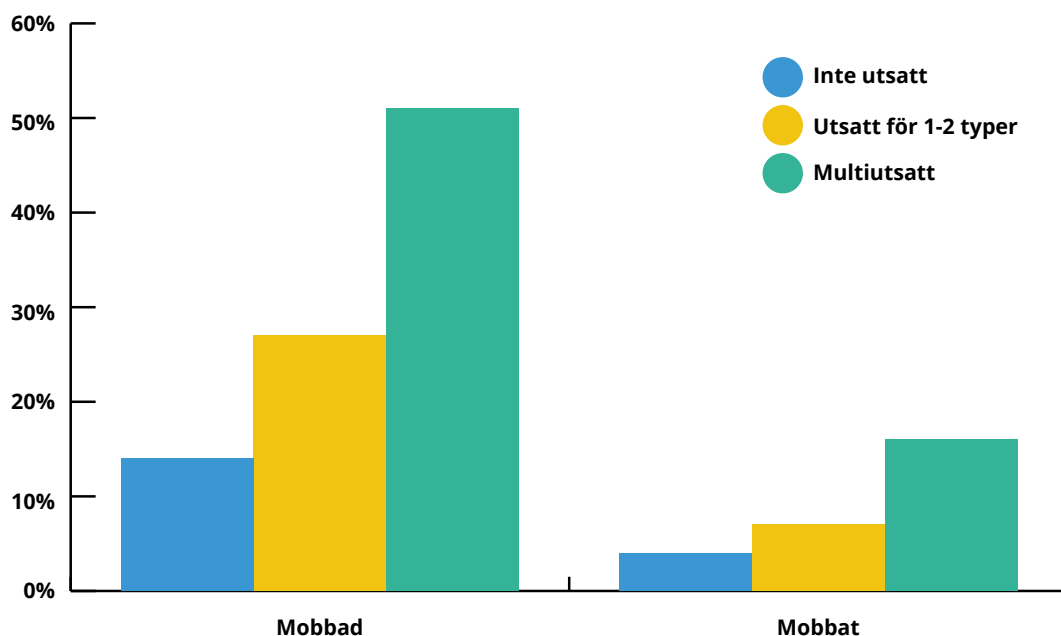

FIGUR 7. Självupplevd skolprestation bland elever som inte varit utsatta för barnmisshandel, de som varit utsatta för 1-2 typer och de som var multiutsatta.

Det var signifikant fler av de elever som varit utsatta för barnmisshandel under uppväxten som har haft särskilt stöd i skolan (tex specialpedagog, arbete i mindre grupper). Bland de multiutsatta hade 21 procent haft särskilt stöd i skolan till skillnad från 12 procent bland dem som aldrig varit utsatta. Av elever som utsatts för 1-2 typer av miss-handel hade 18 procent haft särskilt stöd i skolan. En delförklaring till denna skillnad kan vara att det var betydligt vanligare med våld mot barn med funktionsnedsättningar. Det var ungefär dubbelt så vanligt med särskilt stöd i skolan bland de barn som hade någon form av funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom.

Mobbning

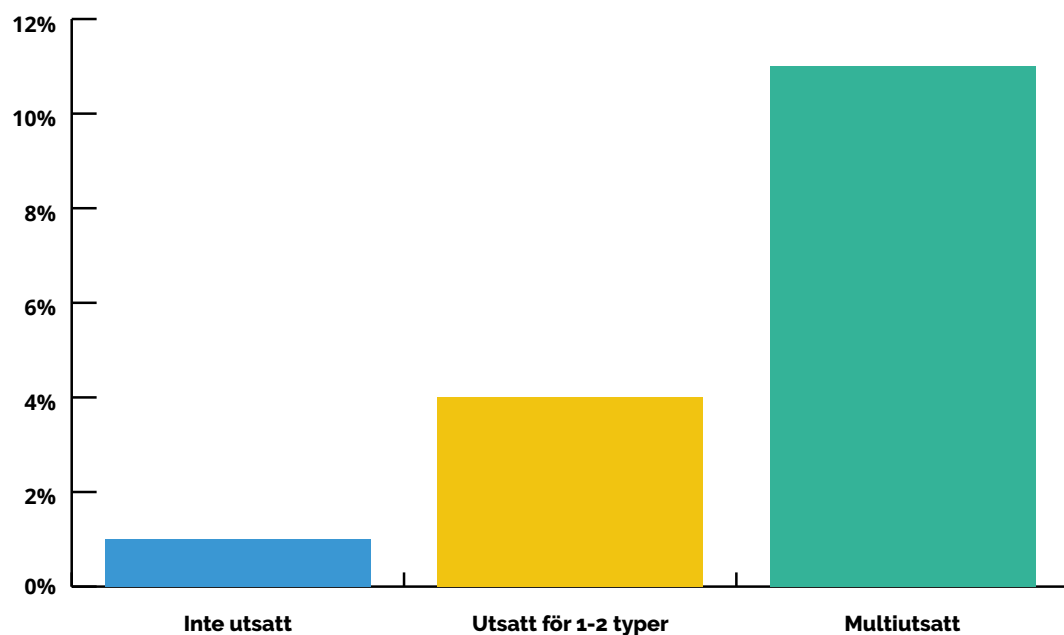
Det var 21 procent av samtliga elever som hade blivit mobbade vid några eller många tillfällen under uppväxten och drygt sex procent rapporterade att de hade mobbat andra personer några eller många gånger. Det var betydligt vanligare att elever som utsatts för barnmisshandel var involverade i mobbning än icke-utsatta elever (se figur 8). Det gällde framför allt de multiutsatta. Drygt hälften av de multiutsatta eleverna hade blivit mobbade. Det var också fyra gånger så vanligt att multiutsatta elever mobbat andra än bland dem som inte alls varit utsatta under uppväxten.

FIGUR 8. Andel som blivit mobbade eller mobbat andra bland elever som inte varit utsatta för barnmisshandel, de som varit utsatta för 1-2 typer och de som var multiutsatta.

Attityder till våld

I enkäten som eleverna besvarat ingick en fråga om de tycker att det är okej att få en örfil eller bli slagen på annat sätt av sin förälder när den är arg. Det var en mycket liten andel av eleverna som tyckte att detta var acceptabelt, men det var vanligare bland de elever som utsatts för barnmisshandel (se figur 9). Av de multiutsatta var det elva procent som ansåg att det är okej att bli slagen till skillnad från en procent bland dem som inte blivit utsatta för barnmisshandel under sin uppväxt.

FIGUR 9. Attityder till fysiskt våld i uppfostringssyfte bland ungdomar som inte varit utsatta för barnmisshandel, de som varit utsatta för 1-2 typer och de som var multiutsatta.

"Bara för att jag blivit slagen av mina föräldrar betyder det inte att det är barnmisshandel. Jag var jobbig och uppkäftig och de var trötta och stressade från jobbet. Mamma har blivit anmäld för barnmisshandel men jag tycker att en örfil eller ett slag är nödvändigt för att uppfostra barn."

Avslöjande och stöd

Om barn som utsätts för våld eller övergrepp ska kunna få det skydd och den rehabilitering de har rätt till krävs att omgivningen känner till vad som hänt.

Av de multiutsatta eleverna hade 62 procent berättat om våldet för någon, oftast en jämnårig vän eller ett syskon (se tabell 2). Knappt 30 procent hade berättat för en professionell person inom antingen skola, ungdomsmottagning, socialtjänst eller polisen. Det innebär att berättelsen om utsatthet i många fall stannar hos den privatperson som tar emot den och inte anmäls.

Det var en högre andel av de multiutsatta eleverna som avslöjat det de utsatts för än av de elever som utsatts för enstaka former av barnmisshandel. Det var också en högre andel av de multiutsatta som berättat för någon professionell.

TABELL 2. Personer/verksamheter som de multiutsatta ungdomarna avslöjat våld (psykiskt/fysiskt eller upplevt våld mellan föräldrarna) för (andel).

Avslöjat misshandel (fysiskt våld/upplevt våld mellan vuxna i familjen) för:	%
Jämnårig vän	36
Syskon	29
Förälder/närstående vuxen	22
Flickvän/pojkvän	19
Socialtjänsten	17
Hälso- och sjukvård	14
Personal inom skola (t ex lärare, skolsköterska, kurator)	13
Polis	10
Personal på ungdomsmottagning	5
BRIS eller liknande	4
För annan person	4
Vuxen i förening eller liknande	3

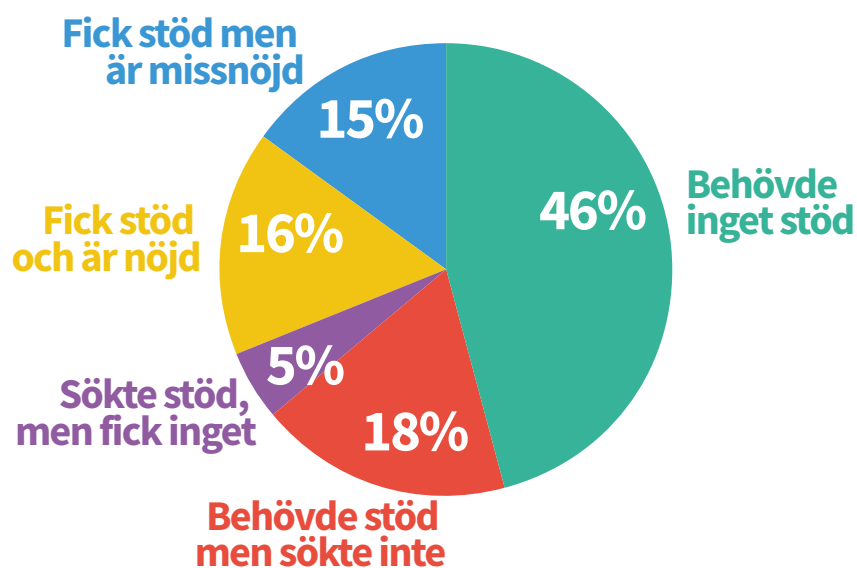
Som barn vågar man sällan berätta om t.ex. ens förälder slår en eftersom man älskar den och vill inte att den ska råka illa ut. Man är samtidigt rädd och känner ingen tillit till föräldern.

Det finns väl inget specifikt jag har att säga som inte redan har uttryckts av andra, men enkäten i sig har fått mig att inse att det finns vissa saker jag har varit med om som jag aldrig berättat för någon och mängder av detaljer som jag utlämna för att inte göra saken värre. Min biologiska pappa körde bil med mig när han var alkoholpåverkad och jag fick inte lov att ringa mamma. Det är väl inte direkt misshandel, men det är den detaljen att jag inte vågat berätta som stör mig, mycket lämnas ute just på grund av att man är rädd, och det suger. Kan man inte ta hand om ett barn så ska man inte ha något.

Eleverna fick frågan om de känner någon vuxen som de litar på och som de kan prata med om de skulle bli slagna eller illa behandlade på annat sätt i hemmet. Det var en betydligt högre andel av de multiutsatta eleverna som inte kände någon sådan vuxen (35 % jämfört med 6 % som hade vuxit upp utan barnmisshandel).

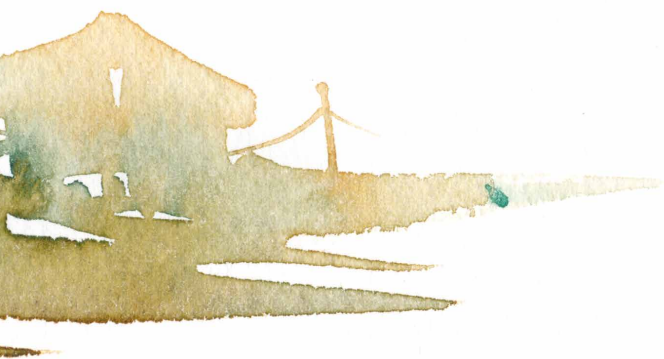
Av de multiutsatta eleverna upplevde 54 procent att de hade behövt någon form av professionellt stöd (se figur 10). En relativt stor andel hade behövt professionellt stöd utan att söka (18 %). Drygt 30 procent hade fått någon form av stöd, men näst intill hälften av dem var missnöjda med det stöd de fått.

FIGUR 10. Behov och erfarenheter av professionellt stöd bland multiutsatta elever.

"Jag hoppas socialtjänsten kommer på ett bättre system gällande misshandel i hemmet. Om man har misstankar om att ett barn far illa så ska barnet bort därifrån! Det hjälper inte ens i ett pågående slagsmål för barnet att ringa polisen, eftersom polisen/socialtjänsten åker direkt, så fort alla familjemedlemmar säger att allt är okej. "Skönt för mig. Nu slapp jag det problemet. Hoppas att någon annan kan ta ansvar för detta".

Faktorer kopplade till multiutsatthet

Det är tydligt att det finns vissa grupper av barn som oftare var multiutsatta, en rad faktorer var vanligare bland elever som utsatts för såväl enstaka former av barnmisshandel som multiutsatthet. Att en grupp av barn oftare är multiutsatta säger inget om vad som orsakar den ökade utsattheten. Orsakssambanden kan vara komplicerade och det är inte alltid tydligt i vilken grad en faktor orsakat våldet eller är en följd av våldet. Det kan också finnas andra bakomliggande orsaker som ger upphov till samvariationer.

Många av faktorerna samvarierar dessutom sinsemellan. Det finns till exempel ett starkt samband mellan dålig familjeekonomi och funktionsnedsättning hos barnet samt mellan missbruksproblem och psykisk sjukdom hos föräldrarna.

Kön

Fler flickor än pojkar var multiutsatta (11 % jämfört med 5 %). En förklaring är att flickor betydligt oftare var utsatta för sexuella övergrepp än pojkar. Flickor rapporterade också att de bevittnat våld mellan föräldrarna och att de utsatts för psykisk misshandel i större utsträckning än pojkar.

Av samtliga elever identifierade sig 85 personer (1,8 %) som varken pojke eller flicka. Dessa elever var särskilt utsatta för alla typer av barnmisshandel och en tredjedel (33 %) var multiutsatta.

Ekonomi

De elever som uppgav att familjen inte har råd att köpa det den behöver var oftare utsatta för alla typer av barnmisshandel och också multiutsatta i större utsträckning än de med god ekonomi (37 % jämfört med 7 %). Mer än 24 procent av eleverna som inte upplevde att familjen har råd att köpa det den behöver hade varit utsatta för fyra till fem typer av misshandel jämfört med drygt två procent bland de elever som uppgav god familjeekonomi.

Födelseland

Elever födda utanför Norden var oftare utsatta för alla former av barnmisshandel utom sexuella övergrepp. Totalt hade 63 procent av dem utsatts för någon form av barnmisshandel – jämfört med 41 procent av alla elever. De elever som var födda i övriga Europa och de som var födda i Asien (inklusive länder i Mellanöstern) rapporterade att de blivit misshandlade i jämförbar utsträckning (64 respektive 63 %). Bland de elever som var födda i Afrika hade 58 procent utsatts för barnmisshandel. Den största delen av den fysiska misshandeln mot barn födda utanför Norden hade utövats av andra vuxna än föräldrarna, en del av denna misshandel handlar troligen om upplevelser i hemlandet och under flykt.

Elever som var födda utanför Norden var också oftare multiutsatta (19 %) än de elever som var födda i Norden (7 %).

Placering utanför hemmet

Elever placerade i familjehem eller HVB (hem för vård och boende) var oftare utsatta för samtliga former av barnmisshandel. En hög andel av familjehemsplacerade elever och elever som var placerade på HVB var multiutsatta (42 % respektive 60 %). Hela 36 procent hade utsatts för fyra till fem olika typer av barnmisshandel jämfört med två procent bland elever som inte var placerade. Placering i samhällsvård kan vara en konsekvens av att vara utsatt för barnmisshandel, och den höga andelen multiutsatthet handlar troligen huvudsakligen om våld som barn utsatts för innan de placerats utanför hemmet. Få elever uppgav att de utsatts för misshandel i HVB eller familjehem.

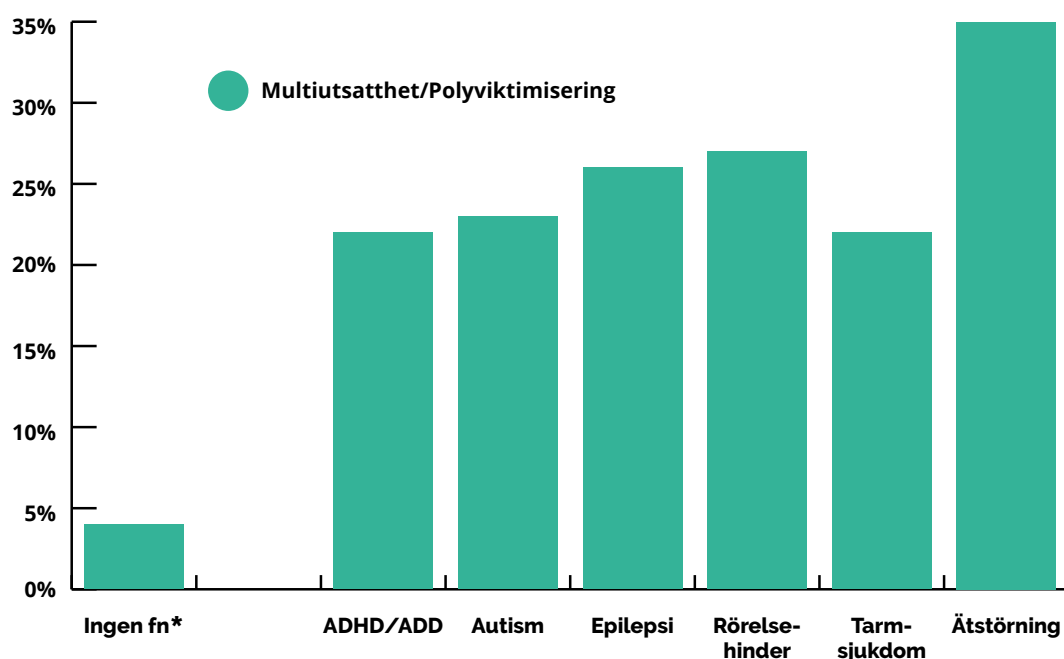
Elever som bor med en förälder och elever vars föräldrar tvistar om boende och umgänge

De elever som bodde mestadels hos en förälder var multiutsatta i större utsträckning än dem som bodde hos båda föräldrarna (18 % jämfört med 5 %). De barn som hade separerade föräldrar och som dessutom uppgav att det ofta förekommit konflikter mellan föräldrarna om boende och umgänge var multiutsatta i mycket större utsträckning än de barn med separerade föräldrar där det inte förekommit konflikter (46 % jämfört med 9 %). Även detta kan vara en konsekvens av våld snarare än en orsak till det. När en förälder utsatt familjemedlemmar för våld kan det vara skälet såväl till separationen som till att föräldrarna är oense om boende och umgänge.

Funktionsnedsättning och kronisk sjukdom

Bland samtliga elever rapporterade 54 procent att de hade minst en funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom och 45 procent uppgav att funktionsnedsättningen/sjukdomen var diagnostiserad av en läkare eller psykolog. Exempel på funktionsnedsättning och kronisk sjukdom är syn- eller hörselnedsättningar, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, rörelsehinder, diabetes och epilepsi.

Barn som rapporterade någon form av funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom var oftare utsatta för alla former av misshandel och var multiutsatta i högre grad (11 %) än dem som inte rapporterade det (4 %). Några funktionsnedsättningar och sjukdomar hade ett särskilt starkt samband med multiutsatthet, och det var allra vanligast bland elever med ätstörningar (se figur 11). Vilken form av ätstörning det rör sig om framgår inte av svaren. Det är möjligt att ätstörningen är en konsekvens av utsattheten snarare än en orsak till den.

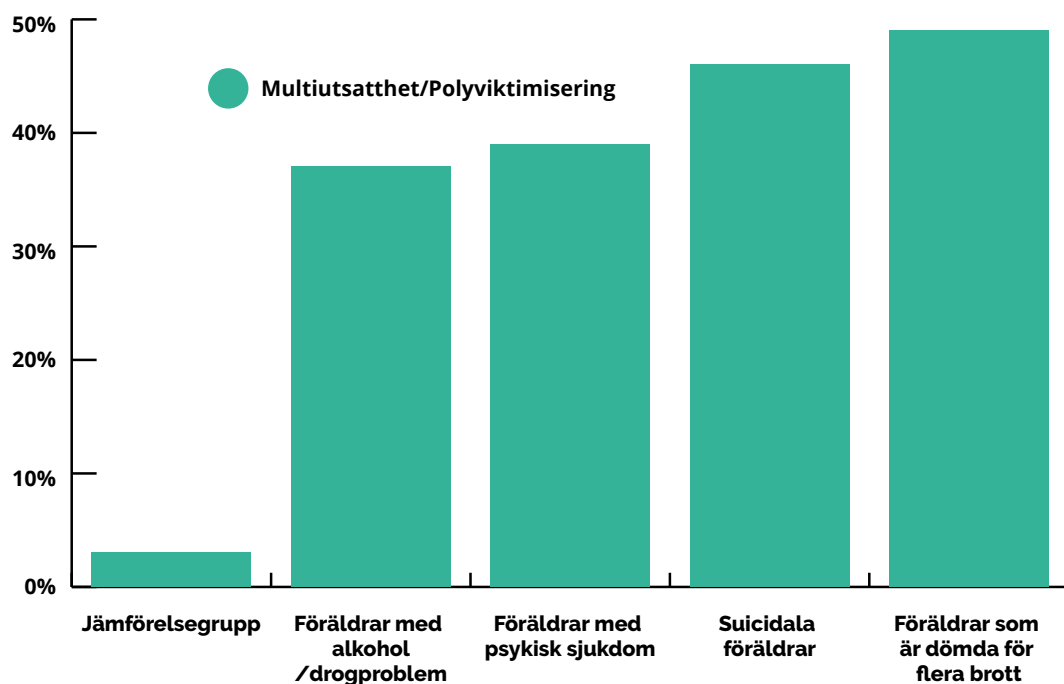

FIGUR 11. Andel elever med funktionsnedsättningar som rapporterat multiutsatthet. * funktionsnedsättning

Föräldrar med missbruk, psykisk sjukdom eller kriminalitet

Nästan tio procent av samtliga elever rapporterade att de någon gång under uppväxten levt med en vuxen som hade alkoholproblem eller missbrukade narkotika. Drygt sju procent hade levt med en vuxen med psykisk sjukdom, vilket överlappar med alkohol/drogproblem hos en vuxen i familjen i stor utsträckning. Tre procent hade levt med en vuxen som hade försökt ta sitt liv eller som hade tagit sitt liv. Drygt tre procent hade levt med en vuxen som blivit dömd för brott flera gånger.

Elever som rapporterade någon av dessa faktorer hos vuxna i familjen var oftare multiutsatta (se figur 12). Det var betydligt vanligare att de elever som levt med en förälder med missbruk, psykisk sjukdom eller kriminalitet utsatts för fysisk och psykisk miss-handel samt sexuella övergrepp av vuxna både inom och utanför familjen. Allvarliga problem hos en förälder kan leda till våld i hemmet, men det kan också leda till att barn utsätts för våld utanför familjen, till exempel genom att tillsynen brister, att barnen vistas i olämpliga miljöer, söker kontakt med vuxna utanför familjen eller saknar trygga vuxna att slå larm till.

FIGUR 12. Andel multiutsatta elever som levt med en vuxen med alkohol/drogproblem, psykisk sjukdom, som hade försökt ta sitt eget liv eller var dömda för flera brott. Jämförelsegruppen hade aldrig levt med en vuxen med dessa problem.

"Jag har endast blivit utsatt för det när jag var liten. Jag bodde då med både pappa och mamma. Pappa har och hade alkoholproblem. Det var alltid stressigt hemma, och jag har minnen när pappa o mamma skriker på varandra, mamma grät alltid. Det var sällan vi kunde äta alla tillsammans vid matbordet, för pappa började alltid kasta tallrikar, bestick, mat och liknande. Ibland drog han mig och min syster i hår eller öra. Men det finns dem som har det värre och jag tycker mer synd om dem som har blivit utsatta för detta i tonåren, mellan 13-18 år."

Elever som inte får bestämma över sitt eget liv

Att inte få välja sin egen partner förekommer i familjer med hedersnormer. Det hedersrelaterade våldet och förtrycket kännetecknas bland annat av att det oftast är kollektivt utövat, att kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central och att valet av partner inte är individens eget val utan en angelägenhet för familjen eller hela släkten. Våld kan utövas för att få personer att följa familjens normer och värderingar om exempelvis oskuld och om att sätta kollektivet före individen. Utsattheten kan då handla om att kontrolleras, tvingas leva med stora begränsningar och att utsättas för påtryckningar, hot och fysiskt våld. En detaljerad beskrivning av denna grupp finns i publikation *Det är mitt liv*.¹⁰

Av samtliga elever rapporterade 2,5 procent att de inte själva får välja vem de ska gifta sig med. En stor andel av dessa elever var multiutsatta (46 %). De hade också oftare utsatts för allvarligt våld än dem som själva fick välja framtida partner.

De främsta riskfaktorerna

Varje enskild faktor som redovisats ovan hade ett starkt signifikant samband med multiutsatthet. När faktorerna analyseras tillsammans i en multivariat logistisk regressionsmodell (se tabell 3, metodbilagan) blir det tydligt att sannolikheten att utsättas för multiutsatthet är störst för:

- **barn som någon gång bott med en vuxen som har problem med alkohol eller narkotika, psykisk sjukdom, suicid och kriminalitet (oddskvot: 8.66, konfidensintervall: 6.15-12.21)**
- **barn som inte själva får bestämma sin framtida partner (oddskvot: 8.97, konfidensintervall: 4.26-18.86).**

Det innebär att de främsta riskfaktorerna för multiutsatthet är relaterade till någon form av svårighet eller problembeteende hos vuxna.

10. Jernbro, C., Landberg, Å. (2018). *Det är mitt liv! – om sambandet mellan barnmisshandel och att inte få välja sin framtida partner*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Slutord

Alla former av barnmisshandel innebär en risk för ohälsa och kartläggningen visar att följdverkningarna för de barn som är multiutsatta är mycket stora på en rad områden. De har sämre fysisk, psykisk och social hälsa, de använder oftare tobak, alkohol och narkotika, de presterar sämre i skolan, de är oftare involverade i mobbning och det är vanligare att de försvarar fysisk barnmisshandel. Resultaten understödjer på så sätt vikten av förebyggande åtgärder.

I den här rapporten identifieras en rad faktorer som är vanligare hos multiutsatta barn än hos barn som inte utsatts för våld. Det bygger helt och hållet på elevernas enkätsvar. Det innebär att det kan finnas faktorer som har betydelse men som inte efterfrågats i enkäten. Det innebär också att det är elevernas egen definition av vad som exempelvis är alkoholproblem eller psykisk sjukdom hos en förälder som gäller. Det finns inga uppgifter från myndigheter eller föräldrarna själva att jämföra med.

En del av faktorerna utgör troligen delorsaker till att misshandeln skett och andra om följer av misshandeln. Det finns också faktorer som troligen är vanligare utifrån att de är en kombination av delorsaker och följder. Ett exempel är att barn som har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ofta är utsatta för barnmisshandel. Det kan bero på att de upplevs som besvärliga av vuxna i omgivningen. Det kan också handla om att symtom på grund av traumatisering misstas för symtom på en funktionsnedsättning, eller att symtomen förvärras på grund av traumatiseringen. Det kan till och med handla om att funktionsnedsättningen beror på skador från våld, till exempel slag mot huvudet.

Oavsett orsakssamband kan det vara viktigt att känna till vilka grupper av barn som är särskilt utsatta för att kunna förebygga och för att kunna ge utsatta barn det stöd och det skydd de har rätt till. Analysen visar dock att de största riskfaktorerna för multiut-satthet alla är relaterade till någon form av svårighet eller problembeteende hos vuxna i familjen. Det handlar om att leva med en vuxen med alkohol/drogproblem, att leva med en vuxen med psykisk sjukdom eller som försökt ta sitt liv, att leva med en vuxen som är dömd för flera brott samt att som tonåring inte få bestämma sin framtida partner.

Privatpersoner behöver stöd att agera

Resultaten från kartläggningen visar hur utbredd barnmisshandel är. Det innebär att alla känner många som är eller har varit utsatta för barnmisshandel. Släktingar, vänner och grannar kan ha varit eller är utsatta, utan att vi känner till det. Samtidigt är det tydligt att många privatpersoner känner till att barn utsatts för våld av vuxna utan att de för uppgifterna vidare till myndigheterna. Förtroenden om att barn utsatts för våld stannar mellan den utsatta och den de avslöjat missförhållandena för. Det innebär i förlängningen att barn inte får tillgång till det skydd, den upprättelse och den rehabilitering de har rätt till.

Både barn och vuxna behöver stöd i hur de i sin tur ska stötta barn som berättar om barnmisshandel och hur de kan hjälpa dem vidare och slå larm. Det innebär att de behöver kännedom om hur skadligt barnmisshandel är och hur de ska agera om de får veta att ett barn är utsatt.

Även om myndigheter får kännedom om barnmisshandel och sätter in åtgärder är personer i det privata nätverket de som finns kvar över tid och som tillbringar mest tid med barnet. Det innebär att både barn och vuxna behöver kännedom om hur de kan stötta ett barn som utsatts för barnmisshandel.

Professionella behöver fråga om våldsutsatthet

Den höga andelen barn som utsatts för barnmisshandel innebär att alla som arbetar med barn möter våldsutsatta barn i vardagen – men ofta utan att veta om det och utan att de pratar med barnen om det. Om vi vuxna är tysta och inte frågar, hur ska då barn som utsatts för våld våga ta upp det?

Den höga överlappningen mellan olika typer av barnmisshandel innebär att det finns en stor risk att ett barn som utsatts för en form också är multiutsatt. När ett barn berättar om att de utsatts för någon form av barnmisshandel behöver de därför också få frågor om de utsatts för andra former.

Det är viktigt att vuxna som arbetar med barn med exempelvis psykisk ohälsa, självskadebeteende, självmordstankar, missbruk, funktionsnedsättning, kronisk sjukdom och skolsvårigheter känner till att en mycket hög andel av dem är multiutsatta och att de frågar dem om upplevelser av våld. Detsamma gäller vuxna som arbetar med exempelvis placerade barn, barn med föräldrar som missbrukar, barn med föräldrar med psykisk sjukdom, barn med kriminella föräldrar samt barn som lever i familjer med hedersnormer.

Det är rimligt att anta att barn som söker hjälp för olika symtom som uppstått till följd av våldet gör det utan att de professionella de möter känner till bakgrunden. Det riskerar att bli ineffektivt. Kanske kopplar varken barnen själva eller deras föräldrar ihop symtomen de har med erfarenheter av våld. Barn och deras föräldrar kan behöva hjälp med att förstå kopplingen mellan till exempel magont, självmordstankar, ångest eller depression och det våld de utsatts för.

En viktig förutsättning för att ställa frågor om våld till barn är att de professionella vet vad de ska göra av de svar de får, att det finns en handlingsberedskap för att anmäla och sätta in insatser samt att det finns möjlighet till konsultation och till att remittera barn och familjer vidare.

Rehabiliteringen behöver fungera bättre

Många av de våldsutsatta barn som är i störst behov av rehabilitering är multiutsatta. Stöd och behandling behöver vara utformad efter det, inte efter enskilda brottstyper eller en våldsform. Det är skrämmande att en så stor andel av de barn som ändå sökt

professionell hjälp är missnöjda. Den här kartläggningen kan inte förklara varför det är så. Tidigare studier tar upp anledningar som brist på barnperspektiv hos professionella, bevisvärigheter, otillgänglig socialtjänst och polis samt vuxnas ovilja/oförmåga att agera.¹¹ En logisk följd av det är att vi måste bli bättre på att fråga barn vad de vill ha för stöd och vara beredda att anpassa oss efter deras svar. Bemötande, stöd och behandling behöver utformas efter vad barn vill ha.

Särskild uppmärksamhet behöver ägnas åt att se till att barn som är placerade i samhällsvård också erbjuds rehabilitering för de följder som utsatthet för barnmisshandel gett. Det innebär också att familjehemsföräldrar och persona på HVB och Sis-institutioner behöver kunskap om hur de kan stötta multiutsatta barn i vardagen.

Modellen Det fjärde rummet

Stiftelsen Allmänna Barnhusets utvecklingsprojekt Det fjärde rummet drevs på uppdrag av regeringen och ledde fram till en modell som är tänkt att förbättra möjligheterna för att våldsutsatta barn ska få tillgång till rehabilitering.¹² Bakgrunden till projektet var att barn som varit med om våld eller övergrepp inte alltid får det stöd och den behandling som de behöver och har rätt till. I stora delar av landet faller barn och föräldrar mellan stolarna. Ingen har egentligen överblick över vilka insatser som finns. Ingen har i uppdrag att hålla ihop allt det barnet behöver få för sin rehabilitering.

Barn ska enligt modellen kunna erbjudas rehabilitering direkt när våld avslöjas, men också kunna söka stöd och behandling senare om behov uppstår. Modellen bygger på att samordna och koncentrera insatser för våldsutsatta barn till Barnahus och innefattar:

- Stöd och information till barn och familj direkt efter polisens barnförhör. Barn och deras familj har rätt till information och stöd. Behovet är extra stort när någon i familjen är misstänkt för brott, men finns även när den misstänkte förövaren är någon utanför familjen.
- Bedömning av fortsatt behov av stöd och behandling.
- Stöd- och behandlingsinsatser som bygger på evidensbaserad praktik.
- Konsultationsstöd till personal i andra verksamheter i frågor om stöd och behandling för våldsutsatta barn och deras familjer.
- Stöd och information till viktiga personer i barnets närhet. Det kan handla om trygghetspersoner som följer med till barnförhöret, om personal från skola och förskola, om släktingar, fritidsledare eller idrottsledare. Detta stöd kan ges på en generell nivå utan att uppgifter om barnet eller utredningen röjs och blir därför oberoende av samtycke från barn och vårdnadshavare och oberoende av om de är aktuella för insatser.

11. Jernbro, C., Otterman, G., Tindberg, Y., Lucas, S., Janson, S (2017). Disclosure of child physical abuse and perceived adult support among Swedish adolescents. *Child Abuse Review*, 26: 451-464.

12. Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (2019). *Det fjärde rummet*. En modell för stöd och behandling till barn som utsatts för våld och övergrepp.

Föräldrar med riskbeteenden behöver uppmärksammas

Studien visar att de främsta riskfaktorerna för multiutsatthet alla är relaterade till någon form av svårighet eller problembeteende hos vuxna i familjen. Det innebär att verksamheter som kommer i kontakt med vuxna som har alkohol eller drogproblem, vuxna med psykisk sjukdom och vuxna som försökt ta sitt liv, kriminella vuxna och vuxna med hedersnormer behöver uppmärksamma deras föräldraskap och den risk som finns för att barn som de ansvarar för utsätts för barnmisshandel. Detsamma gäller för verksamheter som kommer i kontakt med barn som anhöriga till någon av de ovan nämnda grupperna.

Förebyggande arbete sker på många nivåer

I det förebyggande arbetet mot våld mot barn är många aktörer viktiga, till exempel förskola och skola inklusive elevhälsan, hälso- och sjukvård, socialtjänst, polis, idéburna organisationer och allmänheten. Samverkan mellan aktörerna är av stor betydelse för att barn inte ska falla mellan stolarna.

Det förebyggande arbetet behöver äga rum på många olika nivåer. En god levnadsstandard, välfungerande hälso- och sjukvård, skola och elevhälsovård, föräldrautbildningar och fritidsaktiviteter för barn och tonåringar befrämjar goda levnadsvillkor och kan tänkas motverka även barnmisshandel.

Universell prevention är förebyggande insatser som riktar sig till alla. Exempel på universell prevention vad gäller barnmisshandel kan vara generell föräldrautbildning, information i medierna, information om barns rättigheter till alla vuxna och förebyggande arbete i skola och förskola som ger en grundkunskap om vad våld är och hur vuxna och barn kan agera om de upptäcker att någon är i risk för att utsättas eller har utsatts.

Selektiv prevention riktar sig mot de grupper som har en förhöjd risk att utsättas. Det kan handla om uppsökande arbete och om förstärkt stöd till föräldrar och barn som befinner sig i riskzon. Det kan också handla om att informera och utbilda professionella som möter dessa grupper.

Indikativ prevention är insatser som riktar sig till personer som redan har utvecklat ett riskbeteende eller som redan utsatts. Det kan handla om påföljder eller behandlingsprogram för gärningspersoner och om stöd och behandling för redan utsatta barn och unga. Genom sådana insatser kan man förhindra att barn utsätts på nytt.

Vi har identifierat en rad faktorer som är vanligare hos multiutsatta barn, men det finns inga enkla orsakssammanhang för multiutsatthet, olika riskfaktorer och skyddsfaktorer samspelar.

Riskerna och skyddsfaktorerna ser olika ut för olika individer, och kan tillsammans leda till såväl goda som onda spiraler. Genom att i det enskilda fallet identifiera brister hos föräldrar, stress och påfrestningar för familjen, brister i nätverket och sådant som gör barn särskilt skyddslösa (se figur 13) går det också att hitta vägar att skydda barn från olämpliga vuxna, att stärka vuxna, att minska stress och påfrestningar, att stärka nätverket och barnen själva. Oavsett nivå på insatserna kan de behöva sättas in snabbt och parallellt med utredningar hos polis och socialtjänst.

Våldsbenägen vuxen

En vuxen som är benägen att ta till våld är själva grunden för att barn utsätts för barnmisshandel. Det finns vuxna som är så våldsbenägna att den enda vägen att undvika barnmisshandel är att se till att de inte ansvarar för barn i vardagen. Men andra vuxna tar till våld först i mycket pressade situationer. Då finns många åtgärder att ta till, som behandlingsinsatser för att ändra beteendet och att kompensera för påfrestningar och att stärka nätverket.

Stress och påfrestningar

Psykisk sjukdom och missbruk hos föräldrar, dålig ekonomi och funktionsnedsättning hos barnet är exempel på stressfaktorer som framkommit som är vanligare i familjer där barn är multiutsatta. Svåra livshändelser och påfrestningar i vardagen för föräldrar kan påverka föräldraförmågan och kan därmed tänkas öka risken för våld mot barn. I en föräldrastudie som genomförts i anslutning till elevstudien framkom att konflikter uppkommer främst när föräldrarna är trötta och stressade.¹³ Tidigare föräldrastudier har dessutom visat att föräldrar som själva varit utsatta för våld under sin uppväxt utsätter sina barn för våld i större utsträckning än de föräldrar som växt upp utan våld.¹⁴

Behandlingsinsatser, avlastning och hjälp att ordna upp ekonomin kan vara åtgärder som minskar risken för misshandel, men även att skydda barnet från en vuxen kan behövas under perioder.

Brister i nätverk

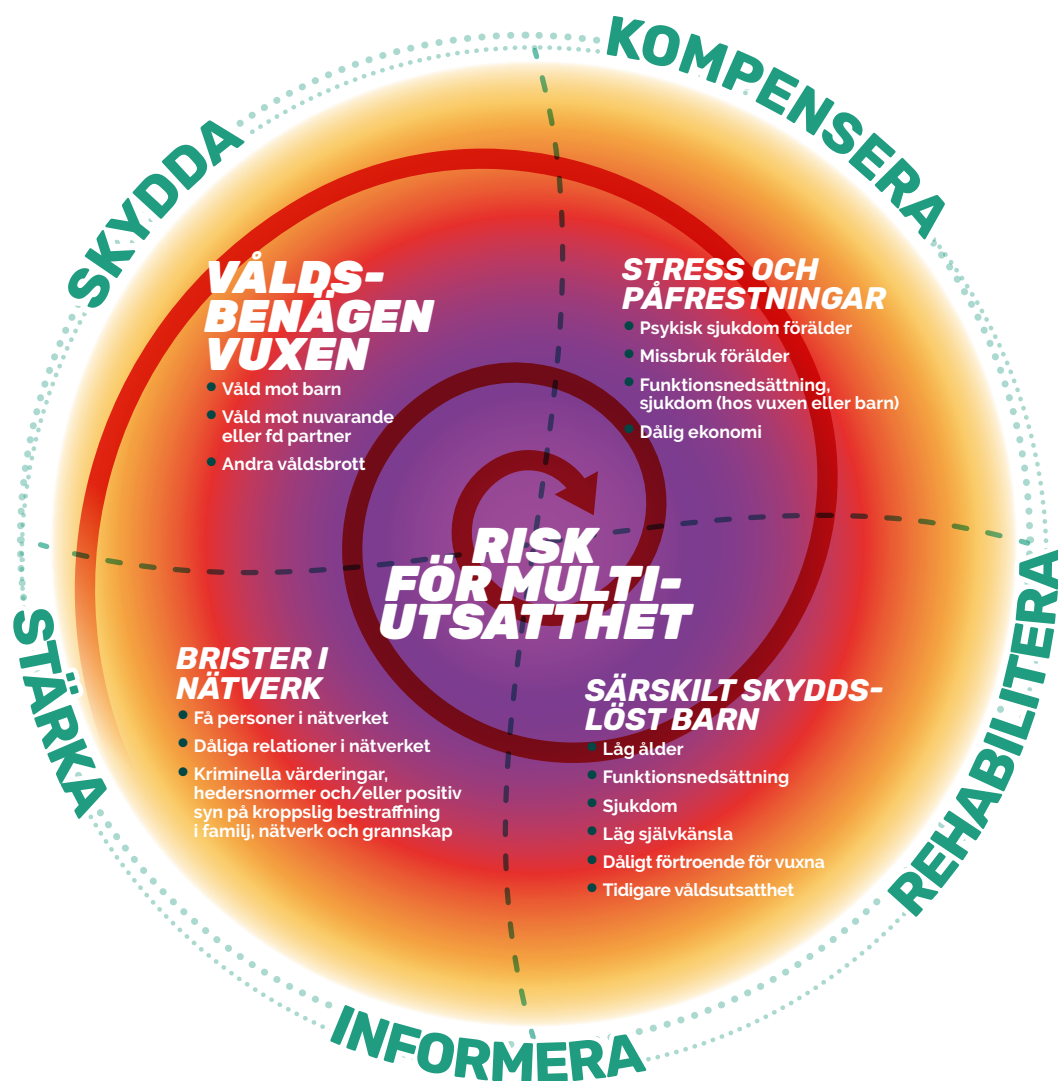
Brister i nätverket kan handla om att det saknas vänner och släkt runt familjen, men också om att nätverket präglas av dåliga relationer eller av värderingar som stöder våld, kriminella värderingar eller hedersnormer. Även här kan bristerna kompenseras på olika sätt, men det finns också situationer där barn behöver skyddas.

Särskilt skyddslöst barn

Barn har generellt svårt att skydda sig från barnmisshandel, men det är än svårare för till exempel barn med låg ålder eller barn med funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom. Barn med låg självkänsla, barn med dåligt förtroende för vuxna och barn med tidigare upplevelser av våld kan ha svårt att se sitt eget värde och än svårare än andra barn att slå larm om de utsätts. Då kan stöd och behandling stärka barn och ge dem kunskaper om rätten att växa upp utan våld och om var de kan få hjälp om de behöver det.

¹³. Jernbro, C., Svensson, M., Landberg, Å., Janson, S. (2018). Den bästa och svåraste uppgiften i världen – Barnuppföstran och konflikthantering bland föräldrar i Sverige 2017. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

¹⁴. Janson, S., Jernbro, C., Långberg, B. (2011). Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige: En nationell kartläggning. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

FIGUR 13. Fritt efter Annerbäck.¹⁵

Allas ansvar

Barnmisshandel är en angelägenhet för hela samhället, och ansvaret för att förebygga ligger inte enbart på politiker och beslutsfattare utan på alla som kommer i kontakt med barn som utsatts eller som riskerar att utsättas. I praktiken innebär det att ansvaret vilar på alla; professionella, beslutsfattare och privatpersoner.

Barn måste involveras i det förebyggande arbetet. Det kräver att resurser avsätts för det. Det handlar om att de ska få information och redskap, men framför allt om att deras erfarenheter och synpunkter måste beaktas i det förebyggande arbetet.

Idag vilar alltför mycket av följderna av barnmisshandel på barnen själva, både när de är utsatta och när de tar emot jämnårigas förtroenden utan att fullt ut veta vad de ska göra av dem. Vuxna behöver ta sin del av ansvaret genom att bryta tabu och prata med barn om våld, genom att tydligt ta ställning mot våldet och genom att agera när barn utsätts.

¹⁵ Annerbäck, E. (2011). Child Physical Abuse Characteristics, Prevalence, Health and Risktaking. Linköping University Medical Dissertations No. 1234. Linköpings universitet

Råd till vuxna som möter barn

Informera!

Barn har rätt att få veta vilka rättigheter de har. De har rätt att veta vad våld är, vart de kan vända sig om de är utsatta och vilket skydd och stöd de har rätt till. Barn som Stiftelsen Allmänna Barnhuset mött vill gärna ha den informationen från sina föräldrar, men betonar också att andra måste informera när föräldrarna är förövre. De tycker att förskola och skola är den naturliga platsen för information. Det finns en risk att just de grupper av barn som löper störst risk att utsättas för våld får sämre information än andra barn. Barn som utvecklat egna svårigheter på grund av det våld de utsatts för, barn som flytt våld och bor i skyddat boende med en förälder (vanligtvis mamman), barn med funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom och barn som är placerade utanför hemmet – allt detta är exempel på grupper som kan bli utan information. De kanske inte går i skolan, de kan ha särskild eller begränsad undervisning eller kommunikationssvårigheter som gör att de behöver särskilt anpassad information. Vuxna som finns i deras närhet behöver se till att information når också dem.

Fråga!

Direkta frågor underlättar för barn att berätta om de är utsatta för våld. Ofta är det bra att kombinera information med en fråga.

Ingen får göra barn illa. Men det finns ändå många barn som varit med om att vuxna eller andra barn gjort dem illa. Har det hänt dig?

När ett barn antas tillhöra en grupp av särskilt utsatta barn kan det behövas mer detaljerade frågor. För den som arbetar med utredning eller behandling kan det behövas ett frågeformulär om olika svåra eller traumatiska händelser för att förstå barnets situation.

När barn skadar sig själva och inte vill leva kan det bero många olika saker. Men det är vanligt att de varit med om att någon gjort dem illa. Det kan handla om att de är mobbade, att de har blivit slagna eller illa behandlade hemma eller att de varit med om ett sexuellt övergrepp. Om det är så för dig, vill jag gärna veta det. Så jag kommer att ställa några frågor om sånt du kan ha varit med om.

Du har berättat att dina föräldrar inte har tagit hand om dig på ett bra sätt. Jag vet att det är vanligt att barn som har det så också är med om andra svåra saker. Om det är så för dig, vill jag gärna veta det. Så jag kommer att ställa några frågor om sånt du kan varit med om.

Lyssna, stötta och slå larm!

Om barn berättar om att de är utsatta för våld är första steget att lyssna lugnt. Barn som Stiftelsen Allmänna Barnhuset mött berättar att det är jobbigt när vuxna reagerar starkt och blir arga eller ledsna över det de får höra. Vuxna kan behöva hålla tillbaka sina egna reaktioner inför barnet.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har med hjälp av barn och unga skapat webbplatsen www.dagsattprataom.se. De berättar hur de vill bli bemötta av vuxna när de ska berätta om sexuella övergrepp eller om andra svåra saker:

- *Lyssna!*
- *Låt det ta tid, barn måste få berätta i sin egen takt!*
- *Ställ frågor – men inte allt för många...*
- *Var lugn!*
- *Tro på barnen!*

Många gånger räcker det med att den vuxna lyssnar och stöttar. Det kan vara skönt för barn att få höra att det som hänt är fel och att det inte är barnets fel. Den vuxna som får förtroendet kanske inte är den som kan stoppa våldet eller den som ska stötta på sikt. Men hen kan lyssna, stötta i stunden och föra över informationen till andra som föräldrar, socialtjänst eller polis.

Ibland berättar barn om våld som upphört, och som är anmält och utrett. Det kan ändå vara viktigt för dem att få dela det som hänt. Andra gånger berättar de om våld som pågår eller om våld som ännu inte är utrett. Alla vuxna som arbetar med barn är skyldiga att anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa. Privatpersoner uppmanas att anmäla, men är inte skyldiga att göra det i lag.

- *Om du misstänker att ett barn far illa: Kontakta socialtjänsten!*
- *Om du upptäcker övergrepp som pågår eller om barn är i akut fara: Ring 112!*
- *Vill du anmäla ett brott till polisen: Ring 114 14 eller sök upp en polisstation!*

Bilaga metod

Studien är en nationellt representativ elevenkåtsundersökning genomförd i årskurs 9 i grundskolan och årskurs 2 på gymnasiet. Datainsamlingen genomfördes i samarbete med Statisticon AB under senhösten 2016. Metoden beskrivs mer i detalj här nedan. En stor del av texten som beskriver datainsamlingen är hämtad från rapporten Våld mot Barn 2016.¹⁶

Urval, svarsfrekvens och bortfall

I denna studie eftersträvades en urvalsstorlek på cirka 5 000 elever. Undersökningen genomfördes som en klassrumsenkät vilket innebar att ett direkt individurval av elever inte kunde dras. Istället skapades en ram av skolor utifrån Skolverkets skolregister bestående av 1 561 grundskolor och 1 320 gymnasieskolor. Därefter stratifierades skolorna i sex strata baserat på elevantalet för årskurs 9 i grundskolan och sju strata för årskurs 2 på gymnasiet. Detta för att kontrollera att skolor av olika storlek kom med i urvalet. Initialt gjordes ett obundet slumpmässigt urval av 75 skolor per årskurs och på de utvalda skolorna valdes en eller två klasser slumpmässigt ut beroende på antalet klasser på skolan.

På grund av ett stort bortfall av skolor var ett tilläggsurval nödvändigt. Tilläggsurvalet av skolor skedde succesivt, det vill säga när det visade sig att antalet skolor i ordinarie urval inte skulle räcka till, och genomfördes på ett sådant sätt att det slutliga urvalet är ett obundet slumpmässigt urval inom respektive stratum. Den slutliga urvalsstorleken av skolor uppgick till 313 för årskurs 9 och 440 för årskurs 2 på gymnasiet. Av dessa deltog 71 skolor per årskurs (totalt 142 skolor), vilket motsvarar en deltagandefrekvens på 22,7 procent av de tillfrågade grundskolorna och 16,1 procent av gymnasieskolorna. De vanligaste bortfallsorsakerna var att skolorna inte ansåg sig ha tid att delta och hänvisade till att det görs många undersökningar i skolorna. Ett fåtal skolor föll bort på grund av att skolledningen upplevde att innehållet i enkäten var för allvarligt och därför riskerade att uppröra och skrämma eleverna.

Från de deltagande skolorna medverkade totalt 273 klasser (116 på grundskolan, 157 på gymnasiet). Av 2 751 elever från utvalda klasser i årskurs 9 i grundskolan var det 2 260 som deltog i undersökningen. Svarsandelen på elevnivå blev därmed 82,2 procent. Motsvarande uppgift från gymnasieskolan är att av totalt 3 285 elever i de utvalda klasserna deltog 2 481 i undersökningen. Detta motsvarar en svarsandel på elevnivå på 75,5 procent. Den totala svarsfrekvensen på elevnivå var 78,5 procent.

16. Jernbro, C. & Janson, S. (2017). Våld mot barn 2016. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Genomförande

Frågeformuläret som har använts liknar de frågeformulär som använts vid de tidigare kartläggningarna och innehöll 60 frågor inom följande huvudområden:

- **Bakgrundsinformation om eleven och om familjen.**
- **Frågor om hälsa, funktionsnedsättningar/kroniska sjukdomar, riskbeteende och skador.**
- **Frågor om attityder till olika uppfostringsmetoder och erfarenheter av olika former av våld inom och utanför familjen.**
- **Frågor om avslöjande och stöd.**

Innan enkätundersökningen genomfördes skickades ett informationsbrev ut till de skolor som valde att delta i undersökningen. Skolan ombads distribuera informationsbrevet till samtliga elever i de deltagande klasserna. Eleverna i årskurs 9 fick ytterligare ett informationsbrev som de ombads ta med sig hem till sina föräldrar. Brevet innehöll information om den kommande klassrumsundersökningen. Föräldrabrevet användes endast i grundskolan, inte till gymnasieskolorna då elever som är 15 år eller äldre bestämmer helt själva över sitt deltagande i undersökningar enligt rådande etikregler.

Under oktober och november 2016 genomfördes datainsamlingen på skolorna. Företaget EVERY stod för organisationen av allt fältarbete. Fältpersonalen hade tidigare erfarenhet av liknande datainsamlingar och många hade erfarenhet från skolvärlden, flera som lärare. Fältpersonalen på plats informerade eleverna om undersökningen och om vikten av att svara sanningsenligt. Anonymitetsaspekten underströks och det försäkrades att ingen person skulle kunna identifiera en enskild elevs svar.

Statistisk bearbetning

Datamaterialet som ligger till grund för resultaten i rapporten har bearbetats i SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). I rapporten presenteras främst beskrivande statistik, såsom prevalenser och sambandsanalyser (Chi-2 test).

För att ta reda på vilka faktorer som har störst betydelse för multiutsatthet har en multivariat logistisk regressionsanalys genomförts. En logistisk regression är en sambandsanalys som försöker beskriva hur ett utfallsmått (en beroende variabel), i detta fall multiutsatthet, kan förklaras av en eller flera oberoende variabler. De oberoende variablerna i detta fall är olika faktorer som har med barns bakgrund och uppväxtvillkor att göra (se första kolumnen i tabell 3). Resultatet från regressionen presenteras som oddskvoter med konfidensintervall.

Oddskvot ger en uppfattning om hur starkt sambandet är mellan olika riskfaktorer och multiutsatthet. Är oddskvoten högre eller lägre än 1 finns ett möjligt samband, men för att se om det är ett statistiskt samband behöver konfidensintervallet räknas ut. Konfidensintervall är det intervall där det sanna värdet ligger med en viss sannolikhet, till exempel 95 procent. Om konfidensintervallet inte innefattar 1, utan värdena ligger under eller över så finns ett signifikant samband. P-värde eller signifikansnivå anger hur stor

sannolikhet att skillnaderna beror på slumpen. Om signifikansvärdet (p-värdet) är 0.001 betyder det att det bara är 1 chans på 1000 att skillnaden beror på slumpen.

I den första kolumnen med oddskvoter i tabell 3 har sambandet mellan varje enskild faktor och multiutsatthet analyserats. Analysen visar att samtliga faktorer har ett starkt samband med multiutsatthet, men där det finns en särskilt stor sannolikhet att de elever som lever med föräldrar som missbrukar alkohol och/eller narkotika eller har en psykisk sjukdom, försökt att ta sitt liv eller tagit sitt liv eller blivit dömd för brott är multiutsatta. Även de elever som inte får välja framtida partner samt de elever som identifierar sig som varken pojke eller flicka har en betydande ökad risk att bli multiutsatta.

Samtliga faktorer har sedan inkluderats i en multivariat logistisk regressionsmodell (se kolumnen justerade oddskvoter i tabell 3) för att se vilka faktorer som verkar ha störst betydelse. Viktigt att poängtera är att många faktorer samvarierar vilket inte ger en helt korrekt bild, men kan ändå ge en fingervisning om hur starkt sambandet är. Faktorerna som handlar om problem hos föräldrarna såsom alkohol och narkotikamissbruk, psykisk sjukdom och suicid samt kriminalitet har lagts samman till en variabel då dessa faktorer samvarierar i stor utsträckning. Utifrån den multivariata regressionen så framkommer problem med alkohol och narkotika, psykisk sjukdom, suicid och kriminalitet hos en vuxen som bott med barnet (Oddskvot: 8.66, konfidensintervall: 6.15-12.21) samt att inte välja framtida partner (Oddskvot: 8.97, konfidensintervall: 4.26-18.86) som de främsta riskfaktorerna, även om resterande faktorer också har ett starkt signifikant samband med multiutsatthet.

TABELL 3. Logistisk regression över faktorer som ökar sannolikhet för multiutsatthet redovisat som oddskvoter och justerade oddskvoter med 95 % konfidensintervall och signifikansnivå.

	Oddskvoter (konfidens- intervall)	Signifikans- nivå	Justerade oddskvoter (konfidens- intervall)	Signifikans- nivå
Alkohol- eller narkotikamissbruk vuxen	11.87 (9.0-15.67)	P<0.001	8.66 (6.15-12.21)	P<0.001
Psykisk sjukdom vuxen	12.95 (9.57-17.51)	P<0.001		
Suicidförsök vuxen	12.54 (8.20-19.18)	P<0.001		
Kriminalitet vuxen	14.10 (9.45-21.04)	P<0.001		
Får inte välja framtida partner	10.37 (6.61-16.24)	P<0.001	8.97 (4.26-18.86)	P<0.001
Eleven född utanför Norden	2.97 (2.21-3.99)	P<0.001	3.03 (1.95-4.69)	P<0.001
Dålig ekonomi i familjen	7.53 (4.99-11.36)	P<0.001	2.45 (1.30-4.64)	P<0.01
Bor inte med båda föräldrarna	3.88 (3.04-4.97)	P<0.001	2.26 (1.61-3.18)	P<0.001
Har en funktions- nedsättning	2.63 (1.96-3.55)	P<0.001	2.27 (1.52-3.39)	P<0.001
Är flicka (referens pojke)	2.45 (1.88-3.20)	P<0.001	1.83 (1.28-2.62)	P<0.01
Identifierar sig som varken flicka eller pojke (referens pojke)	9.92 (5.49-17.93)	P<0.001	3.84 (1.65-8.93)	P<0.01
Ålder (går i årskurs 2 på gymnasiet)	1.41 (1.11-1.78)	P<0.01	1.44 (1.03-2.01)	P<0.05

Tillförlitlighet

All statistik är förenad med viss osäkerhet. De osäkerhetskällor som kan påverka resultaten i den föreliggande studien är främst mätfel och bortfall. Respondenter kan missuppfatta frågor, ha svårt att minnas traumatiska händelser som skett i tidig barndom, eller avstå från att dela med sig av erfarenheter av våld. För att minska risken för mätfel har validerade instrument använts. Individuella intervjuer och fokusgruppsintervjuer med

ungdomar om elevenkäten från den tidigare kartläggningen har genomförts och enkäten har omarbetats utifrån de synpunkter som framkommit. Detta förfarande har beskrivits i mer detalj inledningsvis under rubriken problemformulering och syfte. Möten med en referensgrupp med personer som har stor erfarenhet av stora studier om utsatthet i Sverige har också resulterat i revidering av elevenkäten. Slutversionen av enkäten har besvarats och kommenterats av fem ungdomar.

En annan aspekt av mätfel är det partiella eller interna bortfallet, det vill säga att en elev hoppar över en fråga som ska besvaras. Ett högt internt bortfall kan indikera problem med frågan eller att elever har missförstått instruktionen och därmed svarat inkonsekvent. Vid flervalsfråga, det vill säga när en elev kan markera flera av de angivna svarsalternativen, är det svårt att beräkna det interna bortfallet. Om ett visst svarsalternativ inte är angivet är det omöjligt att veta om det beror på att (I) svarsalternativet inte är aktuellt för eleven eller att (II) eleven har valt att inte markera alternativet trots att det är aktuellt. I denna studie hade frågan om sexuella övergrepp och försummelse relativt stort internt bortfall men även följdfrågorna om vem eller vilka som utförde övergreppen relativt stort internt bortfall. Detta gör att siffrorna bör tolkas med viss försiktighet.

Bortfallet på skolnivå var stort, men i och med att tilläggsurval gjordes inom samma stratum så är sannolikheten inte så stor att det snedvrider resultaten. Svarsfrekvensen på elevnivå var mycket god, vilket är en styrka. Orsakerna till det bortfall som förekom är okänt. Det kan exempelvis ha varit sjukdom, annan skolfrånvaro eller sen ankomst på morgonen om första lektionstillfället var enkättillfället. Bortfallet kan med stor sannolikhet betraktas som slumpmässigt, då eleverna inte visste den exakta tidpunkten när klassrumsenkäten skulle genomföras. Samtliga elever fick i god tid ett informationsbrev att klassrumsenkäten skulle genomföras, men visste inte i förväg vid vilket lektionstillfälle klassrumsenkäten skulle genomföras.

Etiska överväganden

När människor deltar i forskning måste en avvägning mellan risker och kunskapsvinster göras. I denna undersökning består studiepopulationen av unga personer vilket kan uppfattas som särskilt känsligt då det finns en risk att ämnet barnmisshandel väcker starka minnen och känslor hos de som har varit eller är utsatta. I och med att polisanmälningar om barnmisshandel och rapporter om den sociala barn- och ungdomsvården inte kan ge en reell bild av problemet behövs barns och ungdomars egna rapporteringar om sina erfarenheter för att få ökad kunskap om omfattning och riskgrupper. Det är också viktigt att de som direkt berörs får en möjlighet att anonymt rapportera om sina erfarenheter. Att genomföra studier om barnmisshandel lyfter ämnet till ytan vilket kan bidra till att bryta tabut att prata om misshandeln. Flera barn och unga som deltagit i de tidigare kartläggningarna har uttryckt att det är viktigt att barnmisshandel undersöks och att de inte har något emot att dela med sig av sina erfarenheter.

Deltagarna i studien hade i förväg fått information om studiens syfte och villkor för deltagande. Det framgick tydligt att deltagandet var frivilligt och att de har rätt att avbryta sin medverkan. Samtliga elever som kom till lektionen där studien genomfördes deltog i undersökningen. Föräldrar till eleverna i årskurs 9 fick också ta del av informationen och har haft möjlighet att avstå från att barnet skulle medverka om barnet var under 15 år. Det förekom endast ett fall där föräldern avstod från att barnet skulle delta.

Under datainsamlingstillfällena fanns erfarna intervjuare från EVRY på plats och det fanns en ökad beredskap inom skolornas elevhälsa. Inga lärare fanns i salen när enkäterna besvarades. I slutet av enkäterna fanns information om var eleverna kunde vända sig ifall de behövde prata med någon vuxen. Enkätsvaren var anonyma på individnivå. Studien har prövats och godkänts av etikprövningsnämnden i Stockholm (dnr 2016/1014-31).

MULTIUTSATTA BARN

OM BARN SOM UTSATTS FÖR FLERA TYPER AV BARNMISSHANDEL

Carolina Jernbro och Åsa Landberg

Vad är multiutsatthet? Hur vanligt är det att barn är utsatta för flera typer av våld? Hur mår de elever som utsätts och vilken hjälp har de fått? Vilka faktorer ökar risken för multiutsatthet?

Varje barn har rätt att växa upp utan våld, och målet är att allt våld mot barn ska upphöra. Det är det en bra bit kvar, i Sverige såväl som i resten av världen. Det är viktigt att försöka ta reda på hur vanligt våld mot barn är. Det ger förutsättningar för att förebygga, skydda och stötta.

Den här rapporten fördjupar resultaten från den nationella studien *Väld mot barn 2016 - En nationell kartläggning* som forskarna Carolina Jernbro och Staffan Janson tidigare genomfört för Stiftelsen Allmänna Barnhuset på uppdrag av regeringen. Fokus i rapporten ligger på de barn som har utsatts för flera typer av barnmisshandel. Nya beräkningar om de multiutsatta barnen ger underlag för att förebygga våld. I studien har barn och unga själva svara på frågor anonymt. Det ger våldsutsatta barn, även de som inte kommit i kontakt med myndigheter, en möjlighet att komma till tals. Svaren ger en mer rättvisande bild av läget än vad antalet anmälningar gör. Man kan därmed börja ana vidden av det våld som barn utsätts för.

En elev i studien uttrycker det så här: *Jag tycker att ingen borde vara med om misshandel överhuvudtaget. Jag själv var med om det under åren och det förstör ens självtröende psykiskt och fysiskt. Än idag blir jag rädd om jag skulle göra samma fel och gifta mig med en människa som misshandlar mig och mina barn.*

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att stödja metod- och kunskapsutveckling i syfte att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta situationer. Vårt arbete utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) och fokuserar på att öka kompetensen hos professionella som möter barn, genom att utveckla och sprida kunskap från forskning och praktik. Vi ger bland annat anslag till barn- och ungdomsforskning, driver egna utvecklingsprojekt, anordnar konferenser och seminarier samt ger ut böcker i aktuella frågor.
www.allmannabarnhuset.se